

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Laskentatoimi

Antti Peltonen

Toimintamuodon muutosten syyt

Tiivistelmä

Antti Peltonen

Toimintamuodon muutosten syyt, 43 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Liiketalouden koulutusohjelma

Laskentatoimi

Opinnäytetyö 2015

Ohjaaja: Lehtori Tarja Muikku, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia syitä, joiden vuoksi yritykset muuttavat toimintamuotoaan. Pyrkimyksenä oli selvittää, millaisia erilaisia syitä ja vaikuttimia yrittäjillä on toimintamuodon muutoksen toteuttamiseen.

Teoriaosuuden aineistona tutkimuksessa käytettiin kirjallisuutta, yritystoimintaa ja verotusta säätelevää lainsäädäntöä sekä Internet-lähteitä. Opinnäytetyön empiriaosuus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena. Tutkimuksessa haastateltiin yrittäjiä, tilitoimistojen edustajia sekä kunnallista yritysneuvojaa.

Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että liiketoiminnan kasvu ja kasvun tavoittelu ovat merkittävien liiketaloudellinen syy, jonka vuoksi toimintamuodon muutosta aletaan suunnitella. Veroasteen nouseminen mainittiin usein syyksi, mutta tämäkin on pohjimmiltaan seurasta liiketoiminnan kasvusta. Esiin nousi myös ulkopuolisia syitä, kuten luoton antajien edellytykset sekä eri toimintamuotojen uskottavuuskysymykset.

Asiasanat: toimintamuoto, kasvu, verotus

Abstract

Antti Peltonen

Motives for changing the form of enterprise, 43 pages

Saimaa University of Applied Sciences

Business Administration Lappeenranta

Degree Programme in Business Administration

Specialisation in Accounting

Bachelor's Thesis 2015

Instructor: Ms Tarja Muikku, Senior Lecturer

The objective of this thesis was to find out the motives why companies change the legal form of the enterprise.

The theoretical framework of the study consisted of literature, Internet sources and references to business and tax laws. The research method used in this thesis was qualitative, unstructured interview. This study was carried out by interviewing entrepreneurs and business consultants.

Based on the findings the most important motive is the growth of the business and the aim to expand the business. The increase in the tax rate was often mentioned to be the reason, but this basically results from the growth of the business. Other motives seemed to be the requirements of lenders and credibility questions associated to different forms of business.

Keywords: form of business, growth, taxation

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Aiheen valinta	5
1.2	Työn rakenne	6
2	Yritysmuodot	7
2.1	Yritysten toimintamuodot Suomessa	7
2.2	Yksityinen elinkeinonharjoittaja	9
2.3	Avoin yhtiö ja kommandiitti yhtiö	11
2.4	Osakeyhtiö	12
2.5	Osuuskunta	13
3	Toimintamuodon muuttaminen	14
4	Toimintamuodon valintaan vaikuttavia seikkoja	18
4.1	Liikeidea ja strategia	18
4.2	Voitonjako ja varojennosto	19
4.3	Verotus	21
4.4	Omistus pohja	22
4.5	Riskienhallinta	23
4.6	Pääoman tarve	24
5	Haastattelut	26
5.1	Tutkimusmenetelmä	26
5.2	Rajaukset ja haastateltavien valinta	27
5.3	Haastattelujen sisältö	28
5.3.1	Verotus	28
5.3.2	Perustamisvaiheen päätökset	29
5.3.3	Kasvu ja pääoma	29
5.3.4	Ulkopuoliset syyt	30
5.3.5	Vastuunjako ja riskien hallinta	31
5.3.6	Sukupolven vaihdos ja muut erityistilanteet	32
5.3.7	Muita syitä	32
5.3.8	Mahdollistavat ja pakottavat syyt	33
5.4	Yhteenveto haastatteluista	33
6	Pohdintaa	36
	Kuvat	40
	Taulukot	41
	Lähteet	42

1 Johdanto

1.1 Aiheen valinta

Kiinnostus yritysjärjestelyihin syntyi opintojen aikana, kun niitä käsiteltiin sekä kirjanpidon, että juridiikan kursseilla. Kursseilla aihetta käsiteltiin enimmäkseen osakeyhtiöiden näkökulmasta; sulautumisien, jakautumisien ja osakevaihtojen kirjanpidollista käsittelyä ja niihin liittyvää juridiikkaa käsiteltiin kohtalaisen laajasti. Keskeisenä näkökulmana oli järjestelyjen veroneutraaliuden varmistaminen. Aihepiiriä käsiteltiin myös pintapuolisesti henkilöyhtiöiden ja toiminimien näkökulmasta, mutta näidenkin kohdalla aihetta käsiteltiin lähinnä kirjausten ja verotuksen näkökulmasta.

Näkökulma opinnäytetyölle selvisi vaiheittain, kun pohdiskelin aihetta kurssien jälkeen. Toinen puoli opinnäytetyön näkökulmasta selvisi, kun pohdiskelin yritysjärjestelyjen syitä. Laskentatoimelle ominaisesti kurssien sisältö oli keskittynyt yritysjärjestelyjen juridisiin käytäntöihin ja verokohteluun ja itsekin lähdin pohtimaan opinnäytetyötä aluksi tästä näkökulmasta. Jossain vaiheessa minulle kuitenkin valkeni, ettei motivaatio yritysjärjestelyihin, kuten ei motivaatio liiketoimintaan muutenkaan, ole lähtöisin lakikirjoista vaan yritystoiminnan todellisista liiketaloudellisista syistä ja tarpeista. Näitä syitä ei kuitenkaan kursseilla juuri käsitelty, joten haluan perehtyä näihin opinnäytetyössäni.

Pohdiskelin opinnäytetyötä myös erilaisten yritysjärjestelyjen näkökulmasta. Toisaalta tutkimusmahdollisuutena olivat osakeyhtiöitä koskevat järjestelyt ja toisaalta yhtiömuodon muutoksiin liittyvät järjestelyt. Halusin kuitenkin perehtyä syihin, joissa jo olemassa olevan yrityksen toimintamuotoa vaihdetaan, sillä halusin ymmärtää asiaa pienten yritysten näkökulmasta. Toimintamuodonmuutokset koskettavat kuitenkin lähinnä pieniä yrityksiä.

Yhtiömuodon muutoksia sivuavia opinnäytetöitä on tehty runsaasti, mutta suurimmassa osassa näistä näkökulmana ovat olleet verotus ja sen edullisuus eri yhtiömuotojen välillä. Useat näistä ovat olleet case-tutkimuksia, joissa on selvitetty yhtiömuodon muutoksen vaikutusta yhtiön ja yrittäjän verotukseen. Tämän opinnäytetyön kanssa samankaltainen lähestymistapa yhtiömuotoihin on Metropolia ammattikorkeakoulussa vuonna 2010 tehdyssä opinnäytetyössä, jossa

käsiteltiin yritysmuodon valintaan vaikuttavia tekijöitä (Korttila & Nevalainen 2010).

1.2 Työn rakenne

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää syitä yhtiöiden toimintamuodon muutokselle. Aihetta käsitellään ensin tilastojen valossa, valottamalla yritysmuotojen yleisyyttä Suomessa. Tämän jälkeen työssä käsitellään kirjallisuuslähteisiin ja lainsäädäntöön pohjautuen Suomen lainsäädännön tuntemat yritysten toimintamuodot sekä niiden yksityiskohtia.

Toimintamuodon muutosten verotusta ja juridiikkaa käsitellään myös lähdekirjallisuuden pohjalta, jotta saadaan käsitys, minkälaisia kyseiset prosessit ovat lainsäädännön näkökulmasta ja millaisia toimenpiteitä ja edellytyksiä toimintamuodon muutokseen liittyy. Tämän jälkeen työssä perehdytään kirjallisuuden pohjalta erilaisiin seikkoihin, jotka vaikuttavat toisaalta yritysmuodon valintaan. Tällaisia seikkoja ovat pitkälti lainsäädännön pohjalta määräytyvät erot yritysten mahdollisuuksissa järjestää omaa toimintaansa. Työn teoria osassa käytettävät lähteet perustuvat vuonna 2015 voimassa olevan lainsäädäntöön.

Työn empiriaosuudessa käsitellään ensin tutkimusmenetelmiä sekä yleisellä tasolla että esitellään työssä käytetyt tutkimusmenetelmät sekä tutkimuksen suunnittelussa käytetyt rajaukset. Tämän jälkeen raportoidaan tutkimuksessa esiin nousseet seikat aihepiirien tasolla ja lopuksi tehdään yhteenveto haastattelujen sisällöstä.

2 Yritysmuodot

2.1 Yritysten toimintamuodot Suomessa

Suomen lainsäädäntö tuntee kolme varsinaista yhtiömuotoa: avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö ja osakeyhtiö. Avointa yhtiötä ja kommandiittiyhtiötä kutsutaan usein yleisnimityksellä henkilöyhtiöiksi. Osakeyhtiöt jakaantuvat yksityisiin ja julkisiin osakeyhtiöihin. Näiden lisäksi on olemassa muita yksityisoikeudellisia yhteisöjä, osuuskuntia ja yhdistyksiä, sekä säätiöitä, jotka eivät ole varsinaisia yhtiömuotoja, mutta jotka voivat yhtäläillä harjoittaa elinkeinotoimintaa. (Koski & Sillanpää 2014.) Edellä mainittujen toimintamuotojen lisäksi Suomessa voi harjoittaa elinkeinotoimintaa yksityisliikkeenä, eli yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai ammatinharjoittajana. (Koski & Sillanpää 2014.)

Yhdistykset ovat voittoa tavoittelemattomia yhteisöjä, joiden tarkoituksena on edistää aatteellista toimintaa. Ne eivät saa tavoitella taloudellista etua jäsenilleen vaan niiden harjoittaman taloudellisen toiminnan tulee tukea yhdistyksen säännöissä tarkoitettua aatteellista toimintaa. (Yhdistyslaki 1:1-6§.)

Säätiöt eivät ole yhteisöjä, sillä niillä ei ole jäseniä, vaan säätiö on periaatteessa omaisuutta, jolla on määrätty käyttötarkoitus. Tämän omaisuuden hallintaa varten on perustettu säätiö. Jos säätiöllä on oma hallinto, kutsutaan sitä itsenäiseksi säätiöksi. Jollei säätiöllä ole omaa hallintoa, vaan säätiön hallinto on jonkun muun luonnollisen tai oikeushenkilön vastuulla kutsutaan sitä epäitsenäiseksi säätiöksi. Säästöpankkeja pidetään eräänlaisina säätiöinä, jotka harjoittavat pankkitoimintaa. (Koski & Sillanpää 2014.)

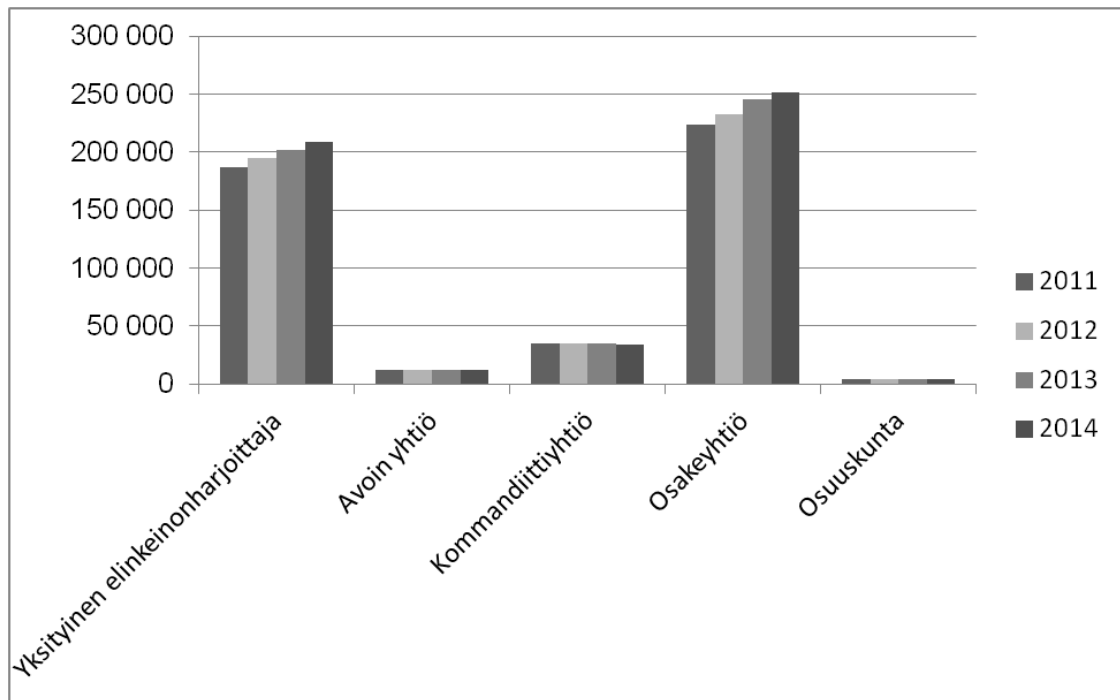
Osuuskuntia taas voidaan kutsua taloudellisiksi yhdistyksiksi, joiden tavoitteena on harjoittaa elinkeinotoimintaa jäseniensä tarpeisiin. Osuuspankit ovat pankkitoimintaa harjoittavia osuuskuntia. (Osuuskuntalaki 1:5§; Koski & Sillanpää 2014.)

Taulukossa 1 ja kuvassa 1 on esitetty Suomen yrityskannan jakauma oikeudellisen muodon mukaan rajattuna vuosilta 2011–2014. Taulukossa on esitetty kolmen varsinaisen yhtiömuodon lisäksi yksityiset elinkeinonharjoittajat sekä osuuskunnat.

Patentti- ja rekisterihallituksen mukaan vuoden 2014 lopussa Suomessa oli 511 798 yritystä, jotka harjoittivat elinkeinotoimintaa joko yksityisenä elinkeinonharjoittajana, henkilöyhtiönä, osakeyhtiönä tai osuuskuntana. Näistä 209 123 (40,9 %) oli yksityisiä elinkeinonharjoittajia ja 251 421 (49,1 %) oli osakeyhtiöitä. Jäljelle jääneistä 51 254 yrityksestä 34 315 (6,7 %) oli kommandiittiyhtiöitä, 12 221 (2,4 %) avoimia yhtiöitä ja 4 718 (0,9 %) osuuskuntia. (Patentti- ja rekisterihallitus 2015.)

	2011	2012	2013	2014
Yksityinen elinkeinonharjoittaja	187 488	195 416	202 250	209 123
Avoin yhtiö	12 671	12 671	12 437	12 221
Kommandiittiyhtiö	35 376	35 099	34 802	34 315
Osakeyhtiö	224 074	232 258	245 363	251 421
Osuuskunta	4 227	4 379	4 530	4 718
Yhteensä	463 836	479 823	499 382	511 798

Taulukko 1: Rekisteröidyt yhtiöt toimintamuodittain vuoden viimeisenä päivänä, 2011–2014 (Patentti- ja rekisterihallitus 2015.)

Kuva 2: Rekisteröidyt yhtiöt toimintamuodoittain vuoden viimeisenä päivänä vuosina 2011–2014 (Patentti- ja rekisterihallitus 2015.)

Rekisteröityjen yritysten määrä on kasvanut neljässä vuodessa lähes 48 000 yrityksellä. Tilastojen perusteella voidaan todeta, että tällä hetkellä selkeästi yleisimmät yritysten toimintamuodot ovat yksityisliike ja osakeyhtiö. Muut toimintamuodot ovat selkeästi vähemmistössä ja erityisesti osuuskuntien määrä on yritysten kokonaismäärään verrattuna vähäinen. Tilastoista ilmenee myös selkeästi kehityssuunta, eli yksityisten elinkeinonharjoittajien ja osakeyhtiöiden määrä on kasvanut tasaisesti, kun taas henkilöyhtiöiden määrä on laskenut. Osuuskuntien määrä on kasvanut hieman, mutta osuuskuntien määrä on kuitenkin toistaiseksi murto-osa koko yrityskannasta (Patentti- ja rekisterihallitus 2015).

2.2 Yksityinen elinkeinonharjoittaja

Yksityinen elinkeinonharjoittaja ei ole varsinainen yritysmuoto, mutta se on Suomen lainsäädännön tuntemista elinkeinonharjoittamisen toimintamuodoista yksinkertaisin. Muita nimityksiä yksityisestä elinkeinonharjoittajalle ovat myös liikkeenharjoittaja ja epävirallisemmin toiminimi. Yksityisen elinkeinonharjoittajan

toimintaa säätelee Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta. (Airaksinen & Jauhiainen 2014.)

Yksityinen elinkeinonharjoittaja ei ole yrittäjästä erillinen oikeushenkilö vaan yrittäjä ja yritys ovat yhtä. Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta antaa kaikille luonnollisille henkilöille, jotka asuvat Euroopan talousalueella, oikeuden harjoittaa laillista ja hyvän tavan mukaista elinkeinotoimintaa Suomessa. Lain mukaan luonnollinen henkilö ei tarvitse erityistä lupaa eikä hänellä ole edes ilmoitusvelvollisuutta elinkeinotoimintaan ryhtymisestä mikäli toiminta ei ole laissa erikseen määritelty luvanvaraiseksi tai ilmoitusvelvollisuuden alaiseksi. Mikäli elinkeinotoimintaa ei harjoiteta kiinteässä toimipaikassa, toimintaan ei sitoudu merkittäviä pääomia eikä henkilö työllistä itsensä lisäksi muita henkilöitä kuin puolisonsa tai alaikäiset lapsensa, ei yksityisen elinkeinonharjoittajan tarvitse periaatteessa ilmoittautua kaupparekisteriin. Tällöin yksityistä elinkeinonharjoittajaa voidaan nimittää ammatinharjoittajaksi. (Airaksinen & Jauhiainen 2014.)

Jako ammatinharjoittajan ja yksityisliikkeen kohdalla vaikuttaa käytännössä kirjanpidon järjestämiseen, sillä kirjanpitolain mukaan ammatinharjoittaja ei ole velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa, joskin tämä on muuten velvollinen noudattamaan lain säädöksiä soveltuvin osin (Kirjanpitolaki 7:1§). Rajanveto ammatinharjoittajan ja liikkeenharjoittajan välillä on kuitenkin häilyvä, eikä jakoa ole välttämättä tarkoituksen mukaista tehdä, eikä sitä aina tehdäkään. Ilmoitusvelvollisuus kuitenkin koskee yrittäjiä, jotka käyttävät erityistä toimitilaa tai palkkaavat työvoimaa. Kaupparekisteri ilmoituksella yrittäjä selkiyttää joka tapauksessa omaa asemaansa tulevaisuutta ajatellen. Toisaalta ilmoitusvelvollisuuden kannalta on otettava huomioon myös muiden lakien vaatimukset, esimerkiksi arvonlisäverolain asettama liikevaihtoraja 8500 euroa, jonka ylityttyä on ilmoitauduttava arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. Poikkeuksen muodostavat alat, joiden myynti on erikseen säädetty verottomaksi. (Arvonlisäverolaki 1:3§, 4:27–61§; Airaksinen & Jauhiainen 2014.)

Yksityinen elinkeinonharjoittaja on yhtä kuin yritys, joten yrityksen toimintaan ei liity juurikaan hallinnollisia velvoitteita, kuten lakisääteisiä kokouksia. Veroihin liittyvät velvollisuudet ja tilinpäätöksen laatimisvelvollisuus ovat kuitenkin samanlaiset kuin muillakin yhtiömuodoilla. Yrittäjä on vastuussa kaikista elinkeino-

toiminnan veloista ja muista vastuista täyteen määrään asti kaikella omaisuudellaan, myös yksityistalouteen kuuluvalla. Toisaalta myös elinkeinotoiminnan varallisuus vastaa myös yksityistalouden veloista ja vastuista. (Airaksinen & Jauhiainen 2014.)

2.3 Avoin yhtiö ja kommandiitti yhtiö

Avoin yhtiö on yhtiömuoto, jonka perustaminen edellyttää vähintään kahta yhtiömiestä, jotka voivat olla sekä luonnollisia, että oikeushenkilöitä. Yhtiö syntyy yhtiömiesten välisellä vapaamuotoisella sopimuksella, mutta yhtiö on myös rekisteröitävä kaupparekisteriin. Avoimen yhtiön toimintaa säätelee Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä, mutta laki on pääosin tahdonvaltainen, joten yhtiösopimuksella voidaan poiketa laajasti lain säädöksistä. (Airaksinen & Kymäläinen 2014.)

Yksityisen elinkeinonharjoittajan tavoin avoimen yhtiön yhtiömiehet ovat ulkopuolisiin nähden henkilökohtaisessa, rajoittamattomassa vastuussa kaikista yhtiön veloista. Yhtiösopimuksella voidaan sopia keskinäisesti erilaisesta vastuun jaosta, mutta näillä ehdoilla ei ole merkitystä suhteessa ulkopuolisiin. (Airaksinen & Kymäläinen 2014.)

Mikäli yhtiömiestä eroaa yhtiöstä, jatkaa hänen velkavastuunsa kuitenkin niistä veloista, jotka ovat syntyneet ennen sitä, kun hän ilmoittaa erostaan muille yhtiömiehille tai kun tieto eroamisesta on merkitty kaupparekisteriin. Toisaalta taas uudet yhtiömiehet joutuvat vastuuseen myös niistä veloista, jotka ovat olemassa liittymishetkellä. (Suomen Yrittäjät 2015.)

Kommandiittiyhtiö on avoimen yhtiön tavoin henkilöyhtiöksi luokiteltava yrityksen toimintamuoto. Myös kommandiittiyhtiön perustamiseen vaaditaan vähintään kaksi henkilöä, jotka voivat olla sekä luonnollisia henkilöitä, että oikeushenkilöitä kuten osakeyhtiöitä. (Airaksinen & Kymäläinen 2014.)

Tärkein ero avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön välillä on yhtiömiesten vastuunjako. Kommandiittiyhtiössä vähintään yhden yhtiömiehen täytyy olla vastuunalainen ja yhden äänetön yhtiömiestä. Vastuunalaisen yhtiömiehen asema

yrittäjässä on vastaava kuin avoimen yhtiön yhtiömiehen asema. Vastuunalainen yhtiömies vastaa nimensä mukaisesti sekä yhtiön toiminnasta että veloista täyteen määrään asti henkilökohtaisella omaisuudellaan. Äänetön yhtiömies sen sijaan sijoittaa yhtiöön yhtiösopimuksen mukaisen pääomapanoksen ja vastaa yhtiön veloista ainoastaan sijoittamallaan pääomalla. Äänetön yhtiömies ei lähtökohtaisesti osallistu kommandiittiyhtiön toimintaan vaan on mukana sijoittajana. Sijoitetulle pääomalle maksetaan yhtiösopimuksen mukaista hyvitystä voittoaosuutena yhtiön tuloksesta. (Airaksinen & Jauhiainen 2014; Koski & Sillanpää 2014.)

2.4 Osakeyhtiö

Osakeyhtiö on osakkaistaan erillinen, itsenäinen oikeushenkilö, joka syntyy rekisteröinnillä ja lähtökohtaisesti osakkaat ovat vastuussa yhtiön velvoitteista ainoastaan sijoittamallaan pääomalla. Tähän perustuu yksi osakeyhtiölain määrittelemistä periaatteista, eli osakepääoman pysyvyys, jonka vähimmäismääräksi on osakeyhtiölaissa määrätty yksityisille osakeyhtiöille 2500 euroa ja julkisille 80 000 euroa. Toinen osakeyhtiön periaatteista on osakkeen vapaa luovutettavuus, jota kuitenkin voidaan rajata yhtiöjärjestyksessä. Tämä onkin tavanomaisesti yksityisissä osakeyhtiöissä, joissa yhtiöjärjestykseen liitetään usein osakkeiden luovutettavuuteen liittyviä rajoituksia. Ainoastaan julkisten osakeyhtiöiden osakkeet voidaan ottaa pörssiin julkisen kaupankäynnin kohteeksi. Osakeyhtiötä perustettaessa tulee päättää osakkeiden määrästä sekä osakepääomasta ja nämä tiedot rekisteröidään kaupparekisteriin (Osakeyhtiölaki 1:1§, 3§; Mähönen & Villa 2014).

Osakeyhtiölain keskeisimpiä periaatteita ja oleellisin ero muihin yhtiömuotoihin, on nimenomaan yhtiön erillisyys omistajistaan. Osakeyhtiöön osakkailla on velvollisuus valita hallitus johtamaan yritystä. Hallituksessa voi toki olla osakkaita, mutta hallitukseen voi myös kuulua ulkopuolisia henkilöitä. Hallitus voi valita myös toimitusjohtajan hoitamaan päivittäisiä hallinnollisia tehtäviä. Osakeyhtiölaki määrää, että hallituksen ja toimitusjohtajan tehtävä on edistää yhtiön etua ja toimia tehtävässään huolellisesti. Johdolla on myös lojaliteettivelvoite yhtiötä ja osakkaita kohtaan. (Mähönen & Villa 2014.)

Yhtiön erillisyys omistajistaan tarkoittaa myös sitä, että osakkaat eivät ole vastuussa yhtiön veloista. Yhtiön mahdollisesti ajautuessa taloudellisiin vaikeuksiin, osakkaan riskinä on toki menettää sijoittamansa pääoma, mutta vastuu rajoittuu vain siihen. Osakeyhtiön erillisyys omistajistaan, joka periaatteessa tarkoittaa osakkaan rajattua vastuuta, toimii toki myös vastakkaiseen suuntaan, tarkoittaen osakkaan rajattuja oikeuksia yhtiötä kohtaan, esimerkiksi varojen käytön osalta. (Osakeyhtiölaki 1:2§; Mähönen & Villa 2014.)

2.5 Osuuskunta

Osuuskunta on tilastojen valossa melko harvinainen yhtiömuoto, mutta osuuskuntien määrä on kasvanut hieman viime vuosina. Vaikka osakeyhtiö onkin suosituin yhtiömuoto, on Suomessa myös muutamia laajalti tunnettuja osuuskuntia, kuten S-ryhmä ja Osuuspankit.

Osuuskunta on luonteeltaan taloudellinen yhdistys, jonka ei lähtökohtaisesti ole tarkoitus tavoitella voittoa. Juridisesti osuuskunta on itsenäinen oikeushenkilö ja se syntyy rekisteröinnillä. Suomen lainsäädäntö tunsikin ennen myös erillisen yhteisömuodon, joka oli nimeltään taloudellinen yhdistys, mutta nykyisin osuuskunta on korvannut sen, eikä uusia taloudellisia yhdistyksiä enää edes rekisteröidä. (Mähönen & Villa 2014; Koski & Sillanpää 2014.)

Osuuskunta poikkeaa lähtökohdiltaan muista yhtiömuodoista siinä, että sen lakimääräisenä tarkoituksena ei välttämättä lähtökohtaisesti tarkoitus tuottaa voittoa jäsenilleen, vaan pikemminkin yhdistyksen kaltaisesti edistää jäsenistönsä omaa elinkeinotoimintaa tai tarjota muutoin etuja jäsenilleen, esimerkiksi osuuskaupan tapaan bonuksina tehdyistä ostoksista. (Mähönen & Villa 2014; Koski & Sillanpää 2014.)

Uuden osuuskuntalain astuttua voimaan vuoden 2014 alussa, osuuskunnan perustamiseen liittyvät vaatimukset muuttuivat, ja nykyisin osuuskunnan voi perustaa myös yksi henkilö aiemman kolmen sijasta. Toisin kuin osakeyhtiössä, osuuksia ja osuuspääomaa ei rekisteröidä kaupparekisteriin, sillä osuuksia tulee aina lisää uuden jäsenen liittyessä osuuskuntaan. Uusi osuuskuntalaki muutti osuuskunnan varainhankintamahdollisuuksia lähemmäs osakeyhtiölakia. Lisäyksenä aiempiin mahdollisuuksiin osuuskunta voi nykyisin myös laskea liikkeel-

le osakkeita. Vanhojen osuuskuntien toimintaan uusi osuuskuntalaki ei vaikuta merkittävästi, mutta se mahdollistaa aiempaa enemmän keinoja esimerkiksi varainhankintaa varten. (Pellervo-seura Ry 2013.)

3 Toimintamuodon muuttaminen

Toimintamuodon muuttamisella tarkoitetaan sitä, että yrityksen juridinen toimintamuoto vaihdetaan toiseen. Riippuen muutettavasta yhtiömuodosta, kyseessä voi olla joko varsinainen toimintamuodon muutos tai uuden yhtiön perustaminen, jolle vanhan yhtiön toiminta siirretään. (Honkamäki & Pennanen 2010)

Toimintamuodon muuttaminen toiseksi on juridisesti haasteellinen prosessi. Sen toteutukseen täytyy perehtyä huolellisesti, sillä virheellisillä ratkaisuilla voi olla huomattavat vero seuraamukset. Tavoitteena toimintamuodon muutoksissa on, että muutos tapahtuu verotuksellisesti mahdollisimman neutraalisti, mikä on yrityksen edun mukaista. Muutoksen tarkoituksena ei ole purkaa yhtiötä ja lopettaa sen toimintaa. Kysymyksiksi ja ongelmiksi toimintamuodon muutoksessa voivat muodostua yhtiömuotojen erilainen kohtelu esimerkiksi käytettyjen tulosuunnittelukeinojen ja varallisuuden siirtoon liittyvä lainsäädännön osalta. (Järvenoja 2007, 493–494.)

Toimintamuodon muutoksia säätelee tuloverolain 24 pykälä. Elinkeinoverolaki käsittelee lähinnä osakeyhtiöitä koskevia järjestelyjä, kuten sulautumisia ja jakautumisia ja viittaa yritysmuodonmuutoksia käsiteltävän lainsäädäntöön tuloverolaissa. (Tuloverolaki 24§; Laki elinkeinotulon verottamisesta.)

Oleellisin seikka toimintamuodon muuttamisessa on lainsäädännön näkökulmasta yrityksen identtisyys säilyminen luonteeltaan, toiminnaltaan sekä arvoltaan samanlaisena veroyksikkönä kuin se oli ennen muutosta. Identtisyys katsotaan säilyvän, kun neljä seuraavista kriteereistä täyttyy:

- Liiketoiminta pysyy laadullisesti katsottuna samanlaisena.
- Liiketoimintakokonaisuus säilyy ennallaan, eli yrityksen tase jatkuvuus säilyy.
- Omistusrakenne säilyy.

- Tulonhankkimiseen käytetty omaisuus säilyy lähes muuttumattomana.

Identtisyysvaatimusten ja muiden tuloverolain 24 pykälän edellytysten noudattaminen on äärimmäisen tärkeää, sillä mikäli toimintamuotoa ei muuteta lain edellyttämällä tavalla, katsotaan yhtiön purkautuvan. (Järvenoja 2007, 494–502; Honkamäki & Pennanen 2010, 336–337.)

Merkille pantava seikka ammatin- tai liikkeenharjoittajan toimintamuotoa muuttaessa henkilöyhtiöksi on se, että kyseessä ei ole varsinainen toimintamuodon muutos vaan muutosta varten perustetaan uusi yhtiö, jolle liikkeenharjoittajan liiketoiminta siirretään apportiomaisuutena. Apportilla tarkoitetaan pääoman sijoittamista yhtiöön muuna varallisuutena kuin rahana. (Järvenoja 2007, 25, 503–509.)

Mikäli muoto muutetaan henkilöyhtiöksi, tulee liikkeenharjoittajan myös kommandiittiyhtiöksi muutettaessa tulla yhtiöön vastuunalaiseksi yhtiömieheksi. Vaikka henkilöyhtiöksi muutettaessa yritykseen tulee mukaan toinen yhtiömies, on identiteetin ja jatkuvuuden katsottu säilyvän. Myös kahden yksityisliikkeen on ollut mahdollista yhdistyä avoimeksi yhtiöksi. (Järvenoja 2007, 503–509.)

Myöskään yksityisliikkeen muutos osakeyhtiöksi ei ole yhtiöoikeudellisesti varsinainen muodonmuutos vaan tässäkin tapauksessa toimintaa jatkamaan perustetaan kokonaan uusi yhtiö, jolle liiketoiminta siirretään. Osakeyhtiön tapauksessa liikkeenharjoittajan on kuitenkin yksin merkittävä perustamisvaiheessa kaikki uuden osakeyhtiön osakkeet, jotta jatkuvuus ja identiteetti säilyvät. Tämä vaikeuttaa esimerkiksi tilannetta, jossa puoliset ovat harjoittaneet liiketoimintaa liikkeenharjoittajana, ja haluavat muuttaa muodon osakeyhtiöksi, sillä molemmat eivät voi perustamisvaiheessa merkitä osakkeita. (Järvenoja 2007, 517–518, 550.)

Toimintamuodonmuutoksessa ei-julkiseksi osakeyhtiöksi on tärkeää huomioida oman pääoman vähimmäisvaatimus. Osakeyhtiötä perustettaessa tulee yhtiöön sijoittaa vähintään 2500 euroa osakepääomaksi. Tavallisin tapa osakeyhtiötä perustettaessa on maksaa yhtiön osakepääoma rahana, jolloin pääoman määrä

täyttää selkeästi osakeyhtiölain vaatimukset. Toimintamuodonmuutos tilanteessa tilanne on kuitenkin usein se, että muutettavalla yhtiöllä on myös muuta varallisuutta kuin rahaa pankkitilillä. Tällöin osakeyhtiön osakepääoma voidaan maksaa apporttiomaisuudella, joka voi koostua rahan lisäksi myös muusta varallisuudesta. (Honkamäki & Pennanen 2010, 21–27, 342.)

Yksityisliikkeillä ja henkilöyhtiöillä ei ole oman pääoman suhteen yhtä tarkkoja vaatimuksia kuin osakeyhtiöillä, joten muutostilanteessa on otettava huomioon, että yhtiön oma pääoma on riittävällä tasolla. Tase jatkuvuuden edellytys on, että tase-erät säilyvät kirjanpidollisten arvojensa mukaisina muodonmuutoksessa. Mikäli muutettavaan yhtiön kirjanpitoarvojen mukainen oma pääoma on negatiivinen, se ei kuitenkaan ole välttämättä este toimintamuodon muutokselle. Tässä kohtaa apporttiomaisuuden oikea arvostaminen muodostuu tärkeäksi osaksi muutosprosessia. Apporttina käytettävän omaisuuden arvostaminen käypään arvoon on oleellista, jotta arvojen voidaan todistaa olevan kirjanpitoarvoja korkeammat. Mikäli käypään arvoon arvostettuna yhtiön nettovarallisuus riittää kattamaan oman pääoman vähimmäisvaatimuksen, voidaan toimintamuodon muutos kirjanpidon negatiivisesta pääomasta huolimatta toteuttaa. Helpompaa ja selkeämpää kuitenkin on, jos oma pääoma on myös kirjanpidollisesti selkeästi positiivinen. (Järvenoja 2007, 567–577.)

Apporttiomaisuuden arvostamisessa on kuitenkin myös otettava huomioon kunkin varallisuuserän arvo yrityksen harjoittaman liiketoiminnan näkökulmasta, eli onko kyseisellä varallisuuserällä arvoa yhtiölle ja onko siitä hyötyä yhtiön harjoittamalle liiketoiminnalle. Toisin sanoen kaikki yhtiön omistuksessa oleva varallisuus ei välttämättä sovellu apporttiomaisuudeksi, mikäli sillä ei ole liiketaloudellista arvoa. (Honkamäki & Pennanen 2010, 25–26)

Toimintamuodon muutoksessa on tuloverotuksen neutraaliuden lisäksi hyvä huomioida myös muutoksen muut vero vaikutukset, esimerkiksi tappioiden vähentämisoikeuteen sekä omaisuuden siirroista aiheutuviin varainsiirtoveroihin. (Järvenoja 2007, 493–494)

Varainsiirtovero seuraamukset tulevat kysymykseen erityisesti silloin, kun toimintamuotoa muutetaan liikkeenharjoittajasta henkilöyhtiöksi tai yhteisöksi. Varainsiirtoveron maksamisen velvollisuus syntyy kiinteistön ja arvopaperin luovutuksen yhteydessä, jolloin luovutuksen saaja tai ostaja on velvollinen suorittamaan varainsiirtoveron (Varainsiirtoverolaki 1-15§.) Varainsiirtoveron määrä on asunto- ja kiinteistö-osakeyhtiöiden osakkeiden osalta 2 prosenttia, muiden arvopapereiden osalta 1,6 prosenttia ja kiinteistöjen osalta 4 prosenttia siirrettävän omaisuuden arvosta. (Verohallinto 2015b.) Mikäli yksityisellä liikkeenharjoittajalla on omistuksessaan esimerkiksi kiinteistö, joka halutaan siirtää toimintaa jatkavalle yhtiölle, muodostuu varainsiirtoverolain mukainen tilanne, jossa luovutuksen saaja, eli yhtiö, on velvollinen suorittamaan varainsiirtoveron. Tämä johtuu siitä, että yksityisen elinkeinonharjoittajan toimintamuotoa muuttaessa perustetaan tosiasiallisesti uusi yhtiö, jolloin kiinteistön omistaja muuttuu yksityishenkilöstä oikeushenkilöksi, jolloin lain mukaan syntyy velvollisuus suorittaa varainsiirtovero. (Honkamäki & Pennanen 2010, 341, 344.)

Edellä mainitun vuoksi kannattaakin harkita mitä varallisuuseriä siirretään toimintaa jatkamaan perustetulle yhtiölle. Verotuskäytännössä tehtyjen ratkaisujen mukaan identtisyys ei ole katsottu menetetyksi, vaikka tiettyjä varallisuuseriä kuten kiinteistöjä ei olisikaan siirretty jatkavalle yhtiölle. Tilannetta tulee kuitenkin aina arvioida nimenomaan varallisuuserän tosiasiallisen liiketaloudellisen arvon perusteella, eli onko varallisuuserä olennainen yhtiön toiminnan kannalta. Mikäli esimerkiksi kiinteistö on oleellinen osa liiketoimintaa, tulee se siirtää jatkavalle yhtiölle tai muutoin yhtiön identtisyys ei voida katsoa säilyvän. (Järvenoja 2007, 500–501, 509.)

Tässä esitetyt seikat ovat vain muutamia toimintamuodon muutokseen liittyvistä verotuksellisista ja yhtiöoikeudellisista kysymyksistä, ja jokainen muutostilanne tulisi arvioida erikseen, jotta tarpeettomalta verojen maksulta vältytään.

4 Toimintamuodon valintaan vaikuttavia seikkoja

Elinkeinotoimintaan ryhdyttäessä yritystä perustettaessa tärkeä valinnanpaikka on yrityksen toimintamuodon valinta. Perustamisvaiheessa tulee arvioida yrityksen toimintaa pitkälle tulevaisuuteen ja perustamisvaiheessa tehtävällä päätöksellä voi olla pitkäaikaiset ja virheellisellä ratkaisulla jopa vahingolliset vaikutukset yhtiön toimintaan. Tämän vuoksi valintaa ei tulisi tehdä kevyin perustein. Yrityksen toiminnan vaihe vaikuttaa kuitenkin paljon ja toimintamuodon tulisi olla jokaisessa vaiheessa yhtiön kannalta paras mahdollinen. Osittain samoja asioita, kuin yritystä perustettaessa, on pohdittava uudestaan siinä vaiheessa kun yritysmuotoa muutetaan. (Viitala 2006, 54–55; Järvenoja 2007, 24.)

Jokainen yritys ja yrittäjä ovat yksilöitä, joten ainakin teoriassa yritysmuodon valintaan liittyviä perusteita on lukemattomia (Airaksinen & Jauhiainen, 2014). Yleistyksiäkin toki voidaan tehdä ja kirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä ovat esimerkiksi, että yksityisliike ja henkilöyhtiöt sopivat hyvin aloittavalle yritykselle ja silloin, kun omistajia on yksi tai vain muutamia. Toisaalta myös silloin, kun liiketoimintaan ei sisälly merkittävää riskiä tai pääoman tarvetta, voidaan yksityisliikettä ja henkilöyhtiöitä pitää sopivina vaihtoehtoina. Vastakkaisissa tilanteissa osakeyhtiötä suositellaan toimintamuodoksi sen tarjoamien järjestely mahdollisuuksien vuoksi. Toisaalta osakeyhtiön huonona puolena esitetään hallintoon monimutkaisuus ja siihen liittyvät lakisääteiset velvoitteet jotka toisaalta yksityisliikkeessä ja henkilöyhtiöissä ovat hyvin vähäisiä. (Järvenoja 2007, 493; Viitala 2006, 77-81.)

4.1 Liikeidea ja strategia

Yksi keskeinen toimintamuodon valintaan vaikuttava seikka on liikeidea, eli se mitä yritys tekee tuottaakseen tulosta. Richard Norman (1976) esittelemä kolmen kysymyksen tapa, ”kenelle myydään, mitä myydään ja miten toimitaan” määritellä liikeidea, on yleisesti käytössä. Näihin kysymyksiin vastaamalla yrittäjä saa jo hyvän kuvan siitä, kuinka hyvin oma liikeidea on suunniteltu. (Jylhä & Viitala 2013, 42–43.)

Liikeidea tai -ideat ovat alkusysäys liiketoiminnalle. Liikeidea on myös yrityksen vision perusta. Visio on suunta, johon yritystä lähdetään viemään ja ideaalinen

tavoitetila tulevaisuudessa. Vaikka visio voikin olla melko kaukainen unelma, se on kuitenkin pitkän aikavälin tavoitetila, johon yritys pyrkii. Vision ohella yrityksen tulisi myös määrittää sanalliseen muotoon arvot, joiden pohjalle se perustaa toimintansa. Yrityksen tulee harjoittaa juoksevaa liiketoimintaa näiden julkilausumiensa arvojen mukaisesti. Tämä on tärkeää sekä yrityksen julkisuuskuvan, että sisäisen hyvinvoinnin kannalta. (Hesso 2013, 27–29.)

Visiossa määritellyn tavoitetilan saavuttamiseksi tulee yrityksen myös määrittää konkreettisemmalla tasolla lyhyemmällä tähtäimellä määritellyjä tavoitteita ja suoritettavia toimenpiteitä, joita kutsutaan strategiaksi (Hesso 2013, 28). Strategian määrittelyä voidaan lähestyä eri tavoilla, mutta lähtökohtaisesti strategioita on kahta päätyyppiä. Teknis-rationalistinen näkökulma painottaa ulkoisia seikkoja, kuten markkinatilannetta, ja yrittää niiden pohjalta löytää mahdollisuudet joihin tarttumalla yritys menestyy. Toisaalta strategiaa voidaan lähestyä myös sisältäpäin, painottamalla yrityksen omia vahvuuksia, joka on resurssiperustainen lähestymistapa. Usein strategia muotoutuu näiden kahden lähestymistavan yhdistelmänä. Strategian perimmäisenä tavoitteena on kuitenkin määrittellä niitä seikkoja sekä toimenpiteitä, joilla yritys aikoo erottua muista toimijoista ja menestyä markkinoilla. (Jylhä & Viitala 2013, 60–62.)

4.2 Voitonjako ja varojennosto

Elinkeinotoiminnan ajatuksena ja tarkoituksena on tuottaa taloudellista hyötyä elinkeinotoiminnan harjoittajalle tai osakkaille, mikäli nämä ovat eriytetty, kuten esimerkiksi osakeyhtiössä on mahdollista. Voiton tuottamisen periaate onkin niin oleellinen, että se on kirjattu myös osakeyhtiölakiin. Laki kuitenkin antaa mahdollisuuden poiketa tästä periaatteesta yhtiöjärjestyksen määräyksellä (Osakeyhtiölaki 1:5§). Vaikka tämä periaate on kirjattu osakeyhtiölakiin, sen voidaan ajatella pätevän lähtökohtaisesti kaikkeen elinkeinotoimintaan ja toimintamuotoihin, joissa sitä harjoitetaan. Yrityksen oikeudellinen toimintamuoto ja niitä säätelevät lait asettava kuitenkin rajoituksia ja ehtoja varojenjaon määrällä ja tavoille.

Yksityisellä elinkeinonharjoittajalla sekä henkilöyhtiöiden vastuunalaisilla yhtiömiehillä voittonjako on kohtalaisen yksinkertaista. Molemmissa tapauksissa varoja voidaan nostaa vapaasti ja teoriassa rajattomasti ilman erillistä päätöstä tai

ilmoitusta. Tämä johtuu siitä, että molemmissa tapauksissa yhtiön tulos verotetaan yrittäjän/yrittäjien tulona, eikä tosiasiallisesti nostettujen varojen määrän perusteella. Vaikka periaatteessa varoja voidaankin jakaa siten, että yrityksen oma pääoma muodostuu negatiiviseksi, on tärkeää huomata, että tämä vaikuttaa korkokulujen vähentämisoikeuteen. Tällöin katsotaan, että yksityismenoja on rahoitettu elinkeinotoimintaa varten otetulla lainalla. (Airaksinen & Jauhainen 2014; Verohallinto 2015a.)

Toisin kuin henkilöyhtiöissä, joissa yhtiömies on suoraan vastuussa myös yhtiön velvoitteista ja jossa ei varojenjakoön tarvita erillistä päätöstä tai sopimusta, yhden yrittäjä-osakkaan osakeyhtiön tapauksessakin yrittäjän tulee kuitenkin muistaa ero yhtiön varojen ja henkilökohtaisten varojen välillä. Osakeyhtiö on itsenäinen oikeushenkilö, eivätkä osakkaat voi nostaa yhtiöstä varoja perusteettomasti. Lailliset varojenjakoavat ja niiden edellytykset on tarkasti määritelty osakeyhtiölaissa. Laillisia varojenjako tapoja ovat voitonjako osinkona, varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta, osakepääoman alentaminen, omien osakkeiden hankkiminen sekä yhtiön purkaminen. (Osakeyhtiölaki 13:1§.)

Varojenjako osakeyhtiöstä edellyttää kuitenkin aina yhtiökokouksen päätöstä. Päätöstä tehdessä on otettava huomioon yhtiön maksukyky ja vapaan oman pääoman määrä; varoja ei saa jakaa mikäli se aiheuttaa maksukyvyttömyyden, eikä varoja voida jakaa yli vapaan oman pääoman. Varojen jako osakepääomaa alentamalla edellyttää velkojansuojamenettelyä. Omien osakkeiden ostamiseen on lisäksi asetettu rajoituksia koskien hankittavien osakkeiden määriä ja niiden käsittelyä. Yhtiön purkaminen varojenjako tapana tulee kysymykseen ainoastaan, mikäli yhtiön toiminta päätetään lopettaa. (Mähönen & Villa 2014.)

Yhtiön hyväksi tekemästään työstä osakaskin on toki oikeutettu työntekijän tavoin saamaan palkkaa, josta on kuitenkin hoidettava normaalit työnantajan velvollisuudet, eli pidätettävä ennakonpidätys ja tilitettävä se sekä sosiaaliturvamaksu verohallinnolle. Palkanmaksu yhtiömiehille on mahdollista myös henkilöyhtiöissä, jolloin samat velvollisuudet koskevat luonnollisesti myös niitä. (Verohallinto 2015a.)

Yksityinen elinkeinonharjoittaja ei voi maksaa itselleen palkkaa, vaan yrittäjä nostaa yrityksestä rahaa yksityisottoina. Yrittäjää verotetaan yrityksen tuloksen

mukaan, ei tehtyjen yksityisnostojen mukaan. Palkkaa ei voida myöskään maksaa puolisolle tai alle 14-vuotiaalle lapselle. (Verohallinto 2015a.)

4.3 Verotus

Elinkeinonharjoittamisesta syntyneestä voitollisesta tuloksesta maksetaan veroa. Verotuksen toteutustapa on kuitenkin eri yritysmuodoilla erilainen ja tästä johtuen verojen kokonaismäärä voi vaihdella vaikka tulos ennen veroja olisikin sama. Verolainsäädännön näkökulmasta yhtiöiden tulosta voidaan yhtiömuodosta riippuen verottaa joko suoraan yhtiötä tai suoraan yrittäjiä.

Suomalaisessa tuloverojärjestelmässä luonnollisten henkilöiden tulot jaetaan kahteen tulolajiin, ansio- ja pääomatuloon. Ansiotuloverotus on progressiivista; se koostuu valtiontuloverosta, kunnallisverosta, kirkollisverosta sekä sairausvakuutusmaksusta. Valtion vero määräytyy vuosittain vahvistettavan progressiivisen veroasteikon mukaisesti. Myös ansiotuloista tehtävät vähennykset aiheuttavat käytännössä progressiota myös kunnallisverotuksen puolella, vaikka se periaatteessa onkin tasavero. Pääomatulojen verotus on lievästi progressiivista; vuonna 2015 pääomatuloista maksetaan 30 000 euron tuloihin asti veroa 30 prosenttia ja tämän ylittävältä osalta 33 prosenttia. (Tikka, Nykänen, Juusela & Viitala 2015.)

Yksityisen elinkeinonharjoittajan verotus toteutetaan yrittäjän henkilökohtaisena verotuksena, koska yritys itsessään ei ole verovelvollinen. Tämä tarkoittaa sitä, että elinkeinotoiminnan tulos verotetaan yrittäjän ansio- ja pääomatulona. Avoimen yhtiön sekä kommandiittiyhtiön vastuunalaisten yhtiömiesten verotus toteutetaan vastaavalla tavalla kuin yksityisen elinkeinonharjoittajan verotus, eli yhtiön tulos jaetaan yhtiömiehille ja verotetaan näiden henkilökohtaisessa verotuksessa. Yksityisliikkeiden ja henkilöyhtiöiden elinkeinotulo jaetaan ansiotuloihin ja pääomatuloihin elinkeinotoiminnan nettovarallisuuden mukaan. Kommandiittiyhtiön äänettömän yhtiömiehen saama korvaus sijoitetulle pääomalle verotetaan niin ikään yhtiömiehen henkilökohtaisena pääomatulona. (Tikka ym. 2015.)

Osakeyhtiö ja osuuskunta ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä, joten ne ovat myös verotuksen näkökulmasta itsenäisiä ja niiden verotus toimitetaan omistajistaan erillisenä. Tämä tarkoittaa sitä, että osakeyhtiö maksaa verotettavasta tulokses-

taan yhteisöveroa, jonka suuruus vuonna 2015 on 20 prosenttia. (Tikka ym. 2015.)

Osakeyhtiö voi jättää voiton kokonaan tai osittain yhtiöön. Mikäli osakeyhtiöllä on riittävästi jakokelpoisia voittovaroja ja sen maksukyky sallii varojenjaon, voi se halutessaan jakaa osakkaille osinkoa. Osinko verotetaan osakkaiden pääoma ja / tai ansiotulona. Osakkaiden verotukseen ja jakoon tulolajien kesken vaikuttaa, se onko jakava yhtiö pörssilistattu vai listaamaton osakeyhtiö. (Tikka ym. 2015.)

Listattujen yhtiöiden osinko on aina pääomatuloa, joka jaetaan vuosittain vahvistettavan perusteen mukaan verovapaaseen ja veronalaiseen osuuteen. Tämän jälkeen veronalainen osuus verotetaan voimassaolevan pääomatuloveron prosentin mukaisesti. Tällöin yrityksen voittoon kohdistuva vero, yhteisö vero ja osakkaan vero, muodostuu yhtiöstä ja osakkaista riippumatta samana verovuonna samansuuruisiksi. (Tikka ym. 2015.)

Listaamattomien yhtiöiden verotus on hieman monimutkaisempaa, ja niiden jakaman osingon verotus riippuu jakavan yhtiön nettovarallisuuden määrästä, jonka perusteella osinko jaetaan ansio- ja pääomatuloihin. Varojen jako sijoitetun vapaan omanpääoman rahastosta riippuu sen kertymistavasta sekä sijoituksen ajasta. Verotus tapahtuu joko luovutusvoitto periaatteella tai osinkoon rinnastettavana varojenjakona. (Tikka ym. 2015.)

Listaamattomien yhtiöiden osakkaiden saamaan osinkoon kohdistuva kokonaisveroaste riippuu monesta seikasta, yhtiöön nettovarallisuudesta ja mahdollisen ansiotulo-osuuden osalta myös saajan muista ansiotuloista. Kokonaisveroastetta ei pysty täten määrittelemään yleisesti vaan se voi vaihdella suuresti yhtiöiden välillä. (Tikka ym. 2015.)

4.4 Omistuspohja

Yritysmuodon valintaan vaikuttaa myös yrityksen perustajien määrä. Mikäli yrittäjiä on useampia, niin vaihtoehto toimia liikkeenharjoittajana on luonnollisesti poissuljettu. Tähän poikkeuksena on kuitenkin tilanne, että aviopuolisot ryhtyvät yrittäjiksi yhdessä yksityisenä elinkeinonharjoittajana, sillä verotuksessa yritystulo voidaan jakaa puolisojen kesken. Mikäli yrittäjien määrä kasvaa, täytyy

harkita muita yhtiömuoto vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat useampien omistajien mukaan tulon. (Viitala 2006, 80–81; Tikka ym. 2015.)

Avoimissa ja kommandiittiyhtiöissä toki voidaan ottaa mukaan lisää yhtiömiehiä. Äänettömät yhtiömiehet pois lukien yhtiömieheksi liittymisen mukana tulee henkilökohtainen vastuu. Uusien omistajien kannalta osakeyhtiö ja osuuskunta ovat yhtiömuotoina selkeästi omistajista erillisiä, eikä niissä omistuksen mukana tule automaattisesti henkilökohtaista vastuuta. (Viitala 2006, 80–81.)

4.5 Riskienhallinta

Yritystoimintaan sisältyy aina riskejä ja niitä voidaan pienentää huolellisella riskienhallinnalla. Riskienhallinta koostuu riskien tunnistamisesta, analysoinnista ja käsittelystä. Riskejä voidaan luokitella useilla eri tavoilla, mutta yksi usein käytetty tapa on jako strategisiin, operatiivisiin, taloudellisiin ja vahinkoriskeihin. (Jylhä & Viitala 2013, 340–343) Riskienhallinnan kannalta toimintamuotoon liittyvät riskit ovat ennen kaikkea taloudellisia.

Toimintamuotoon liittyvät taloudelliset riskit liittyvät ennen kaikkea yrityksen perustajien henkilökohtaisen vastuun määrään. Elinkeinonharjoittajat ja henkilöyhtiöiden vastuunalaiset yhtiömiehet ovat vastuussa koko omaisuudellaan myös kaikista yhtiön tekemistä sopimuksista ja velvoitteista. Osakeyhtiön kohdalla tätä ongelmaa ei lähtökohtaisesti ole, kun menetys riski kohdistuu ainoastaan yhtiöön sijoitettuun pääomaan. Käytännössä asia ei kuitenkaan ole aivan näin suoraviivainen, sillä vastuu yhtiön veloista voi toteutua takauksen muodossa. Varsinkin pienille osakeyhtiöille, joilla ei ole merkittävää varallisuutta, esimerkiksi lainan saannin edellytyksenä saattaa olla osakkaan asettuminen lainan takaajaksi. Tällöin velallisena on toki yhtiö, mutta todellisuudessa osakas on kuitenkin henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista, aivan kuten toiminimen tai henkilöyhtiönkin tapauksessa. (Koski & Sillanpää 2015.)

Riskien hallintaan liittyy oleellisesti myös yrityksen perustajien keskinäinen luottamus. Luottamus korostuu erityisesti avoimen yhtiön kohdalla, mutta myös kommandiittiyhtiön kohdalla, mikäli vastuunalaisia yhtiömiehiä on useampia. Vastuunalaisen yhtiömiesten on voitava luottaa täysin toisiinsa. Erityisesti avoimessa yhtiössä yhtiömiesten ollessa aina ulkopuolisiin nähden tasavertaisia

edustusoikeuden osalta, täytyy molempien pystyä luottamaan yhtiökumppanin tekevän yhtiön kannalta järkeviä päätöksiä tai toisaalta keskustelemaan päätöksistä aina muiden yhtiömiesten kanssa. (Jylhä & Viitala 2013, 55–56.)

4.6 Pääoman tarve

Yrityksen toiminta perustuu tulovirtaan, jota se saa palveluiden ja hyödykkeiden myynnistä. Ennen kuin yritys voi tuottaa tulovirtaa, sen täytyy käyttää varoja menoihin, joita syntyy tuotteiden ja palveluiden tuottamisesta. Tätä tuotteiden ja palveluiden myyntiä ja ostoa kutsutaan reaali prosessiksi, ja rahaliikennettä, joilla ne korvataan rahaprosessiksi. Tästä päästäänkin yritystoiminnan perusongelmaan eli toiminnan rahoittamiseen, sillä yleensä menoja syntyy ennen tuloja alkaa kertyä. (Leppiniemi & Lounasmeri 2015.)

Pitkällä tähtäimellä yrityksen tulorahoituksen tulisi kattaa kaiken yrityksen rahantarpeen, menojen maksamisen sekä sijoitetulle pääomalle maksettavan hyvityksen. Sekä toiminnan alkuvaiheessa mutta myös toimintaa laajennettaessa tai kehitettäessä ongelmaksi voi muodostua tulorahoituksen riittävyys. Tällöin yrityksen tulee hankkia väliaikaisesti rahoitusta vaihtoehtoisilla tavoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa joko vieraan pääoman tai oman pääoman ehtoista rahoitusta. (Leppiniemi & Lounasmeri 2015.)

Yritysmuodon valinnalla voi olla huomattavia vaikutuksia yrityksen mahdollisuuksiin hankkia rahoitusta. Mahdollisuuksia rahoitukseen rajaavat myös pääoman sijoittamiseen liittyvät vastuut, vakuuksien puute ja sijoitetulle pääomalle maksettavat hyvitykset. (Viitala & Jylhä 2013, 53-57.)

Yksityisliikkeiden ja henkilöyhtiöiden kohdalla, joissa yhtiömiehet ovat vastuun osalta yhtä yhtiön kanssa, on rahoituksen järjestäminen ulkopuolelta käytännössä vieraan pääoman ehtoista. Yhtiömiehet ovat joka tapauksessa sitoutuneet yhtiön rahoittamiseen, joten näillä yhtiöillä ei ole käytännössä mahdollista hankkia omanpääoman ehtoista rahoitusta muilta kuin itseltään tai vaihtoehtoisesti avoimessa yhtiössä hankkimalla uusia yhtiömiehiä. Mikäli yhtiömiehet eivät voi tai halua sijoittaa lisää rahaa yhtiön toimintaan eikä uusia yhtiömiehiä löydy, täytyy rahoitus hankkia vieraan pääoman ehtoisena, esimerkiksi pankkilainana, jonka maksusta yhtiömiehet menevät henkilökohtaiseen vastuuseen.

Kommandiittiyhtiössä sen sijaan oman pääoman ehtoinen rahoitus tulee kysymykseen jo perustamisvaiheessa, jossa vähintään yhden yhtiömiehen tulee olla äänetön pääomansijoittaja. Mikäli kommandiittiyhtiö tarvitsee lisää rahoitusta, on yhtiön mahdollista neuvotella äänettömän yhtiömiehen kanssa mahdollisesta lisäsijoituksesta yhtiöön. Toki myös uusien yhtiömiesten mukaan tulo on mahdollista.

Osakeyhtiölaki määrää oman pääoman vähimmäismäärän ja sitä kutsutaankin pääomayhtiöksi. Pääomayhtiöiden erona henkilöyhtiöihin onkin juuri se, että vastuu rajoittuu lähtökohtaisesti pääomasijoituksen määrään. (Viitala & Jylhä, 2013, 55–58). Edellä mainituista syistä johtuen osakeyhtiöllä on pääoman hankintaan käytössään enemmän keinoja kuin muilla yhtiömuodoilla. Toisaalta osakeyhtiön on mahdollista hankkia oman pääoman ehtoista rahoitusta muun muassa lisäämällä osakkaiden määrää osakeannilla tai vaihtoehtoisesti lisäsijoituksilla olemassa olevilta osakkailta. Vieraanpääoman ehtoisena hankitussa rahoituksessa taas lähtökohtaisesti vain yhtiö on vastuussa velan maksamisesta, joten jollei osakkailta ole edellytetty henkilötakausta tai panttia, ei velkaan sisältyvä riski realisoidu osakkaiden maksettavaksi.

5 Haastattelut

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tieteellinen tutkimus voidaan toteuttaa kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena, kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena tai näiden yhdistelmänä. (Kananen 2010, 134). Laadullista tutkimusta käytetään silloin kun tutkittavasta asiasta ei ole vielä olemassa tietoa, pyritään luomaan uusia teorioita, asiasta halutaan saada perusteellinen kuvaus tai kun halutaan saavuttaa kokonaisvaltainen näkemys asiasta. (Kananen 2010, 41). Määrällistä tutkimusmenetelmää taas käytetään silloin kun asiasta on jo olemassa teorioita ja halutaan selvittää määrällisiä faktoja kyseiseen teoriaan liittyen. (Kananen 2010, 74.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää syitä ja saada kokonaisvaltainen kuva yritysten toimintamuodon muutosten takana. Opinnäytetyön empiria osuudessa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen toteutustavaksi valittiin avoin teemahaastattelu. Teemahaastattelu on yksi käytetyimpiä laadullisentutkimuksen tutkimusmenetelmiä ja se voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmähaastatteluna. Haastateltavien etsintä ja valinta toteutettiin harkinnanvaraisesti, pyrkimällä valitsemaan henkilöitä, joilla on henkilökohtaisesti kokemusta toimintamuodon muutoksista. (Kananen 2010, 41–43, 52, 54) Haastateltaviksi pyrittiin tavoittamaan sekä yrittäjiä, jotka joko suunnittelevat tai ovat toteuttaneet toimintamuodon muutoksen, että henkilöitä, jotka ovat työnsä puolesta olleet osallisina toimintamuodonmuutoksissa.

Haastattelut toteutettiin avoimina teemahaastatteluina, jotka sekä nauhoitettiin digitaalisesti että kirjattiin ylös haastattelun aikana ranskalaisilla viivoilla. Kaksinkertaisen dokumentoinnin tarkoituksena oli varmistua haastatteluaineiston säilymisestä, mikäli nauhoitus olisi epäonnistunut tai tuhoutunut. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä yksi nauhoituksista ei onnistunut. Osassa haastatteluista nousi esiin enemmän asioita kuin toisissa ja se vaikutti jonkin verran haastattelujen keston. Haastattelujen kesto vaihteli noin 20 minuutista noin 45 minuuttiin.

Tutkimusmenetelmäksi valittu haastattelutyyppi, teemahaastattelu voidaan toteuttaa rakenteeltaan hyvin avoimena. Tässä tapauksessa haastattelut toteutet-

tiin siten avoimina, että varsinaisia kysymyksiä ei ollut kuin yksi. Alussa haastateltaville esitettiin kysymys ”Miksi toimintamuotoa halutaan muuttaa?” ja annettiin haastateltavan kertoa omia mielipiteitään ja kokemuksiaan asiasta. Haastattelussa pyrittiin olemaan johdattelematta keskustelua mihinkään tiettyyn aihepiiriin ja tarkentavia kysymyksiä esitettiin aiheista, jotka olivat jo nousseet esille haastateltavan esittäminä.

Haastattelujen litteroinnissa käytettiin propositiotason litterointi tekniikkaa, jossa nauhoituksista kirjattiin ylös haastattelujen ydinsisältö. Ydinsisällön tunnistamisessa käytettiin avainsanamenetelmää, jossa tiettyjen avainsanojen perusteella pyrittiin löytämään yhteyksiä haastattelu aineistoista. (Kananen 2010, 59.)

5.2 Rajaukset ja haastateltavien valinta

Opinnäytetyön tutkimus rajoittui elinkeinotoimintaa yhtiömuotoisena liiketaloudellisiin perustein harjoittaviin toimijoihin sekä yksityisiin elinkeinonharjoittajiin. Yhteisöt kuten asunto-osakeyhtiöt ja yhdistykset rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka asunto-osakeyhtiötkin toimivat osakeyhtiömuotoisina, ei niiden tarkoituksena ole harjoittaa elinkeinotoimintaa. Yhdistykset voivat toki harjoittaa elinkeinotoimintaa, mutta se ei kuitenkaan ole niiden sääntömääräinen tarkoitus. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin myös osakeyhtiöitä koskevien järjestelyjen, kuten sulautumisten ja jakautumisten tutkiminen, sillä näiden yritysjärjestelyjen kohdalla toimintamuoto ei muutu.

Toisaalta tutkimuksen laajuutta rajaava tekijä oli myös aihe itsessään, toisin sanoen toimintamuodon muutos. Toimintamuodon muutokset koskettavat lähinnä pieniä yrityksiä, sillä teorioissa esitettyjen näkemysten pohjalta ei ole luultavaa, että suuret yhtiöt muuttaisivat toimintamuotoaan. Suuret yhtiöt, joilla on laaja omistuspohja, toimivat lähes poikkeuksetta, joko yksityisinä tai julkisina osakeyhtiöinä, eikä ole odotettavaa, että nämä lähtisivät muuttamaan toimintamuotoaan henkilöyhtiöiksi saati yksityisiksi elinkeinonharjoittajiksi.

Opinnäytetyössä haastatellut henkilöt pyrittiin valitsemaan sillä perusteella, että saataisiin mahdollisimman erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia toimintamuodon muutoksiin. Yhtiöiden kokoluokkaa koskeva rajausta vaikutti osaltaan myös haastateltavien valintaan lähinnä sitä kautta, että haastateltavia etsittiin

tiedustelemalla tilitoimistoista sekä yrittäjähdistyksestä, jotta tavoitettaisiin sen kokoluokan yrityksiä, jotka ovat todennäköisimpiä suunnittelemaan ja toteuttamaan yritysmuodon muutoksen. Tämän lisäksi haastateltavia tiedusteltiin sekä kunnallisen yritysneuvonnan asiantuntijoista että tilitoimistojen työntekijöistä, jotka ovat ammattinsa puolesta keskustelleet ja neuvoneet yrittäjiä muodonmuutos tilanteissa.

Haastateltaviksi suostui kaksi tilitoimistojen edustajaa, yksi kunnallisen yritysneuvonnan edustaja sekä kaksi yrittäjää. Molemmat tilitoimiston edustajat olivat myös itse yrittäjiä, joten heillä oli taustaa sekä itse yrittäjänä toimimisesta, että konsultti- ja asiantuntijapalveluiden tarjoamisesta yrittäjille. Toinen heistä on myös toteuttanut oman yrityksensä muutoksen toiminimestä molempien henkilöyhtiömuotojen kautta osakeyhtiöksi. Haastateltavaksi suostui myös kunnallisen puolen yritysneuvoja. Yrittäjistä haastateltaviksi suostuivat yksityisenä elinkeinonharjoittajana toimiva yrittäjä, joka suunnittelee toimintamuodon muutosta osakeyhtiöksi sekä kommandiittiyhtiöstä osakeyhtiöksi muutetun yrityksen yrittäjäomistaja.

5.3 Haastattelujen sisältö

5.3.1 Verotus

Verotus nousi esille neljässä haastattelussa ensimmäisten aihepiirien joukossa. Verotus ja erityisesti verotuksen kiristyminen vaikuttaa olevan suurin yksittäinen tekijä, jonka vaikutuksesta toimintamuodon muutosta aletaan suunnitella. Yhdessä haastattelussa kävi ilmi, että tilitoimiston ottaessa kantaa asiakasyrityksen toimintamuodon muutokseen tai neuvoo yritystä muuttamaan toimintamuotoaan, ovat syyt yleensä juuri verotuksellisia. Tällöin kysymykseen tulee nimenomaan muutos muista toimintamuodoista osakeyhtiöksi.

Molemmat haastateltavista, jotka jo olivat muuttaneet oman yrityksensä toimintamuotoa, perustelivat muutosta osakeyhtiöön nimenomaan verotuksellisilla syillä. Liikevaihdon kasvun ja sitä seuranneen tuloksen kasvun kannalta oli molemmissa tapauksissa järkevää muuttaa toimintamuoto henkilöyhtiöstä osakeyhtiöksi. Toisaalta toinen yrittäjistä kuitenkin kertoi, että yleisen taloustilanteen muututtua heikommaksi oli yrityksen liikevaihto ja tulos laskenut, ja sen pohjalta

hän oli todennut, että henkilöyhtiömuoto olisikin ollut jälleen verotuksellisesti edullisempi.

Pelkkään veroetuun perustuva toimintamuodon muutos voi olla muidenkin haastatteluissa nousseiden näkökohtien pohjalta osittain huono ratkaisu. Yksi haastatelluista nosti esille näkökulman, että todellisuudessa verotus toteutuu lähtökohtaisesti lähestulkoon yhtä suurena riippumatta yhtiömuodosta, mikäli ajatuksena on jakaa kaikki yrityksen tekemä tulos omistajille. Verojen maksaja toki vaihtuu osittain, kun osakeyhtiö maksaa osan veroista, mutta tulokseen kohdistuva kokonaisveroaste pysyy kuitenkin jotakuinkin samana, kun osakkaat maksavat loput henkilökohtaisessa verotuksessaan. Mikäli osakeyhtiön osakkaat nostavat tekemästään työstä palkkaa, aiheutuu palkan maksusta lisäksi myös sosiaaliturvamaksu.

5.3.2 Perustamisvaiheen päätökset

Perustamisvaiheessa tehdyt päätökset ja suunnittelu tai pikemminkin niiden puute ovat haastattelujen perusteella ainakin toisinaan syynä toimintamuodon muuttamiseen. Aihepiiri nousi esille kahdessa haastattelussa. Erityisesti toisessa näistä asia nousi esille siitä näkökulmasta, että usein yrittäjät ovat epä tietoisia yritysmuotojen eroista yritystä perustettaessa. Tämän vuoksi yritysmuoto saatetaan valita väärin perustein. Yrittäjien kannattaa miettiä alussa yhtiömuodon valintaa huolellisesti, ja tärkeimpiä siihen vaikuttavia seikkoja ovat haastattelujen perusteella toiminnan suunniteltu laajuus: onko toiminta sivutoimista vai päätoimista. Myös kasvuhakuisuudella ja erityisesti investointisuunnitelmilla on suuri merkitys toimintamuodon valintaan, sillä investointitarve määrittelee pitkälti yrityksen pääomantarpeen.

5.3.3 Kasvu ja pääoma

Liiketoiminnan kasvu ja tuloksen kasvu nousivat esille jokaisessa haastattelussa syinä toimintamuodon muutoksiin. Näkökulmina kasvuun olivat sekä liiketoiminnan kasvun suunnittelu että tuloksen kasvun aiheuttama paine toimintamuodon muutokseen.

Kasvuvaiheessa voi tulla tilanteita, joissa lainarahaa ei ole mahdollista saada, eikä tulorahoitus ole vielä riittävällä tasolla, joten mahdollisuutena on yrittää ottaa mukaan kumppani, jolta saada oman pääoman ehtoista rahoitusta. Haastatteluissa nousi esiin tilanteita, joissa alkuvaiheessa ”rahahana on ollut tukossa”, mutta toimintamuodon muutoksella on pystytty mukaan ottamaan kumppaneita, joilta on saatu rahoitusta.

Haastattelussa liikkeenharjoittajana toimiva yrittäjä koki, että liikkeenharjoittajana ulkopuoliset rahoitusmahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Hän koki, että osakeyhtiönä olisi helpompi järjestää pääomaa toiminnan kehittämiseen.

Toisaalta esiin nousi myös ärtymys liikkeenharjoittajien verotusta kohtaan, koska se vähentää merkittävästi investointeihin tarvittavaa tulorahoitusta. Elinkeinon harjoittajien (ja henkilöyhtiöiden yhtiömiesten) verotuksessa koko tuloksen katsotaan käytännössä jaetun yrityksestä ulos, eikä siten ole mahdollista säästää rahaa investointeja varten päätöksellä olla jakamatta voittoa. Keskusteluissa nousi esiin niin kutsuttu Viron-malli, jossa yrityksen tulosta verotetaan vasta silloin, kun voittoa jaetaan ulos yhtiöstä omistajille. Yrittäjä koki, että vaikka Suomessa kyseinen malli ei ole käytössä edes osakeyhtiöillä, mahdollistaisi osakeyhtiömuoto ja suhteellinen yhteisövero kuitenkin sen, että tulosta ei ole pakko jakaa kokonaan ulos ja siten on mahdollista säästää enemmän kuin mitä liikkeenharjoittajan verotus mahdollistaa.

5.3.4 Ulkopuoliset syyt

Haastatteluissa nousi esille tilanteita, joissa ulkopuoliset tahot vaativat toimintamuodon muutosta esimerkiksi rahoituksen tai yhteistyösopimuksen edellytyksenä. Esimerkkinä yhdessä haastatteluista mainittiin tilanne, jossa luottolaitokset ovat edellyttäneet liikkeenharjoittajaa muuttamaan toimintamuotoaan osakeyhtiöksi ennen lainan myöntämistä. Toisaalta myöskään tuotekehitykseen tarvittavaa rahoitusta ei yhden haastateltavan mukaan myönnetä yksityisille elinkeinonharjoittajille. Yksi haastatelluista kertoi kuitenkin harvemmin kuulleensa luotonantajien, kuten pankkien edellyttävän toimintamuodon muutosta.

Yhdessä haastattelussa todettiin, että tavarantoimittajilla voi olla erilaisia ehtoja eri toimintamuodoille myönnettäviin limiitteihin. Toisen yrittäjän mukaan liik-

keenharjoittajana hän ei saanut tarvitsemaansa suuruista limiittiä tavarantoimittajalta. Tavarantoimittajalla oli käytäntö, että suurempia limiittejä myönnetään ainoastaan osakeyhtiöille. Yrittäjä kertoi kuitenkin huomauttaneensa tavarantoimittajalle, että osakeyhtiöllä omaa pääomaa ei ole kuitenkaan lakisääteisesti kuin 2500 euroa ja yksityisenä elinkeinonharjoittajana hän on joka tapauksessa henkilökohtaisessa vastuussa yrityksenkin veloista. Toisaalta myös pankin kanssa vastaan oli tullut samankaltainen tilanne, jossa tarjotun tavallisen luottokortin limiitti oli ollut huomattavasti pienempi silloin kun se oli tarkoitus ottaa elinkeinotoiminnan käyttöön. Tämän vuoksi yksityiselle elinkeinonharjoittajalle oli helpompaa käyttää henkilökohtaista luottokorttiaan, jossa oli suurempi luottoraja, myös elinkeinotoiminnassa.

5.3.5 Vastuunjako ja riskien hallinta

Yhtenä motiivina haastatteluiden perusteella on vastuunjaon ja siten riskienhallinnan mahdollisuudet eri yhtiömuodoissa. Käytännössä elinkeinonharjoittajana ja henkilöyhtiöissä vastuunalaisena yhtiömiehinä toimiessa ei ole mahdollisuutta rajata vastuuta ulkopuolisiin nähden.

Yksi haastatelluista totesi, että lakisääteinen velvollisuus valita osakeyhtiön hallitus on toisaalta myös mahdollisuus yrittäjälle saada luotettavia ja sitoutuneita henkilöitä avustamaan yhtiön päätöksen teossa. Hallituksella on kuitenkin lakisääteisesti huolellisuus- ja lojaliteettivelvoite yhtiötä kohtaan, jolloin hallituksen jäsenien on myös vastuita yhtiötä kohtaan.

Toimintamuodon muutosta suunnitellut yrittäjä nosti yhtenä tärkeänä vaikuttimena esiin sen, että hän on tällä hetkellä itse vastuussa kaikista yrityksen sitoumuksista ja yrityksen kasvaessa riskitkin kasvavat. Muun muassa tämän vuoksi hän haluaisi muuttaa toimintamuotoa osakeyhtiöksi ja siten mahdollistaa sopimuksien siirron yhtiön nimiin. Tällöin voidaan rajata paitsi henkilökohtaista vastuuta, myös mahdollisuutta, että yksityistalouden muut jäsenet joutuisivat yhteisellä omaisuudella vastuuseen.

Haastateltu oli myös miettinyt mahdollisuuksia työntekijän sitouttamiseen paremmin yhtiön toimintaan. Tässäkin kohtaa hän oli joutunut toteamaan, että liik-

keenharjoittajana ei ole mahdollisuuksia sitouttaa työntekijää osaksi yritystä, koska omistusta ei ole mahdollista jakaa.

5.3.6 Sukupolven vaihdos ja muut erityistilanteet

Toimintamuodon muutoksen vaikuttimena voi olla haastattelujen perusteella myös jokin erikoistilanne, esimerkiksi sukupolven vaihdos, jolloin toimintamuotoa muutetaan ennen sukupolven vaihdosta omistuksen siirron ja jakamisen helpottamiseksi. Esimerkkinä nousi esiin tilanne, jossa kuolinpesälle oli jäänyt henkilöyhtiö ja perinnönjaon helpottamiseksi toimintamuoto oli muutettu osakeyhtiöksi. Ilman muutosta olisi ollut hyvin vaikeaa saada jaettua yhtiötä perillisten kesken.

Yhdessä haastattelussa mainittiin myös, että toimintamuodon muutos voi tulla myös eteen yrityskaupan ja mahdollisen konsernin muodostamisen yhteydessä. Esimerkiksi osakeyhtiön hankkiessa yhtiöosuuden henkilöyhtiöstä, on usein luonnollinen jatkumo, että henkilöyhtiö muutetaan myös osakeyhtiöksi konserni-rakenteen selkiyttämiseksi.

5.3.7 Muita syitä

Haastatteluissa nousi edellä mainittujen seikkojen lisäksi esiin myös muita syitä, joiden vuoksi yrittäjät ovat tahtoneet muuttaa toimintamuotoaan, erityisesti osakeyhtiöksi. Esimerkiksi osa pienyrittäjistä haluaa muuttaa toimintamuotoa omien mielihalujensa perusteella, koska selkeitä liiketaloudellisia perusteita tai hyötyjä ei ole ollut. Esimerkki tällaisesta motiivista oli mielikuva siitä, että osakeyhtiö on hienompi kuin toiminimi. Erityisesti tilitoimistojen edustajien haastatteluiden perusteella yrittäjät tuntevat kokevan, että on tietyllä tavalla arvostetumpaa olla osakeyhtiön toimitusjohtaja kuin liikkeen- tai ammatinharjoittaja. Yrittäjät myös tuntevat kokevan, että osakeyhtiö yhtiömuotona on uskottavampi kuin muut yhtiömuodot. Yksi haastateltava totesikin, että näiden syiden merkittävyyttä ei kannata aliarvioida, vaan ne saattavat olla tietyissä tapauksissa, jopa tärkeimpiä yksittäisiä tekijöitä halussa muuttaa toimintamuotoa. Näissä tilanteissa tilitoimiston edustaja kuitenkin yleensä kehottaa yrittäjää malttamaan mielensä, koska todellista tarvetta muutokselle ei ole.

Yrittäjän kokemusten mukaan toisaalta kuitenkin esimerkiksi luottolaitosten ja tavarantoimittajien vaatimukset luoton myöntämiseen tuntuvat kuitenkin olevan enemmän nimenomaan uskottavuuteen ja mielikuviin liittyviä kysymyksiä, sillä perusteltuaan luotonsaannin perusteita tavarantoimittajalle, tämä oli joutunut myöntämään yrittäjän olevan oikeassa. Tällöin kysymys ei olisikaan yrittäjien omista mielikuvista vaan taustalla on ulkopuolisten mielikuvat eri yritysmuodoista.

5.3.8 Mahdollistavat ja pakottavat syyt

Yksi haastatelluista tilitoimistoyrittäjistä nosti esiin näkökulman yritysmuodon muutosten syiden jakamiseen mahdollistaviin ja pakottaviin. Tästä näkökulmasta yritysmuodonmuutosten syyt eivät ole pelkästään yrittäjien omista tarpeista lähtöisin vaan vastaan saattaa tulla tilanteita, joissa yritysjärjestely on ainoa tai lähes ainoa vaihtoehto, jotta toimintaa pystytään ylipäänsä jatkamaan. Tällaisia tilanteita voivat olla edellä mainitut tilanteet liittyen esimerkiksi lainansaantiin, mikäli luotonantaja asettaa lainansaannin edellytykseksi osakeyhtiömuodon. Haastatellun mielestä sen sijaan kasvuun ja verotukseen liittyvät syyt ovat taas pikemminkin mahdollistavia.

5.4 Yhteenveto haastatteluista

Haastatteluissa nousi esiin monia erilaisia näkökulmia motiiveihin, joiden vuoksi toimintamuotoa muutetaan. Haastatteluissa nousi esiin paljon samankaltaisia asioita, joiden vuoksi yritysjärjestelyä toimintamuodosta toiseen aletaan suunnitella ja toteuttaa. Lähes kaikissa haastatteluissa ensimmäisten syiden joukossa esiin nousi verotus, joka ei ollut aikaisempien aiheeseen liittyvien opinnäytetöiden ja kirjallisuuden perusteella yllätys. Toinen tilitoimistoyrittäjistä kertoi verotuksen olleen ainoa merkittävä syy oman yrityksensä muutoksen takana ja kertoi heidän usein suosittelleen asiakkailleen yrityksen toimintamuodon muuttamista nimenomaan veroedun perusteella. Verotus ei kuitenkaan ole muiden haastattelujen pohjalta välttämättä ainoa syy toimintamuodon muutosten takana, vaikka epäilemättä se onkin yksi tärkeimmistä.

Huomattavaa onkin se, että verotuksen edullisuus eri toimintamuuodoissa riippuu pitkälti yrityksen tavoitteista ja suunnitelmista. Yksi haastatelluista totesi, että

mikäli yrittäjä nostaa kaiken kertyvän voiton ulos yhtiöstä, ei toimintamuodolla ole juurikaan merkitystä, sillä verotus toteutuu kuitenkin lähestulkoon yhtä suurena, toimintamuodosta riippumatta.

Mikäli taas aikomuksena on strategisesti kasvattaa yrityksen varallisuutta kasvun ja investointien mahdollistamiseksi, tarjoaa osakeyhtiö muita yhtiömuotoja huomattavasti edullisemmän verotusmenettelyn tähän tarkoitukseen. Yksi yrittäjistä totesikin, että yhtiön kasvattaminen liikkeenharjoittajana on haasteellista, kun tuloksen kasvaessa veroaste kasvaa progressiivisesti ja investointeihin tarvittava raha karkaa verottajalle.

Haastattelun lähtökohtana oli selvittää toimintamuodon muutosten motiiveja ilman rajausta, mikä on alkuperäinen toimintamuoto tai mihin toimintamuotoon ollaan muuttamassa. Haastateltuja ei myöskään tarkoituksellisesti ohjailtu mitään tiettyä toimintamuotoa kohti. Tästä huolimatta haastatellut puhuivat lähinnä motiiveista muuttaa alkuperäistä toimintamuotoa osakeyhtiöksi.

Haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että henkilöyhtiömuodot eivät ole kovinkaan houkuttelevia vaihtoehtoja muutostilanteessa. Mikäli toimintamuoto ei ole perustamisvaiheessa valikoitunut henkilöyhtiöksi, ei toimintamuodon muuttaminen myöhemmässä vaiheessa henkilöyhtiöksi vaikuta olevan useinkaan houkutteleva tai potentiaalinen vaihtoehto. Samaan viittaa myös henkilöyhtiöiden vähäinen määrä verrattuna yksityisten elinkeinon harjoittajien ja osakeyhtiöiden määrään. Poikkeuksia toki kuitenkin on. Motiivina yhdessä haastattelussa muuttaa toimintamuoto yksityisestä elinkeinonharjoittajasta avoimeksi yhtiöksi oli kumppanin mukaan tulo. Tällöin ei kuitenkaan vaadittu suuria pääomainvestointeja vaan kyseessä oli kahden saman alan yrittäjän ”sulautuminen”. Toisaalta toisen yhtiömiehen lopettaessa oli hänen mukaansa helpointa muuttaa toimintamuoto kommandiittiyhtiöksi ottamalla tuttu henkilö mukaan äänettömäksi yhtiömieheksi.

Osuuskunta ei myöskään noussut esille kovin potentiaalisena yhtiömuotona; vaihtoehtoina ovat joko perustaa osuuskunta ja pysyä siinä tai mahdollisesti perustaa usean henkilön kanssa työosuuskunta, jossa voi tietyllä tapaa kokeilla yritystoiminnan elinkelpoisuutta ja halutessaan siirtyä itsenäiseksi yrittäjäksi. Osuuskuntaa ei kuitenkaan haastatteluissa nähty sinänsä houkuttelevana muu-

toksen jälkeisenä yritysmuotona. Osuuskunta ei kuitenkaan noussut esiin kaikissa haastatteluissa. Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa se, että osuuskunta ei ole yhtiömuotona kovin tunnettu.

Vaikka työn tarkoituksena ei ollut sinänsä tutkia yrittäjien tyytyväisyyttä toimintamuodon muutokseen ja sitä, saavutettiin tavoitellut hyödyt, nousi aihe kuitenkin esille yhdessä haastatteluista. Kyseessä oli tilanne, jossa kommandiittiyhtiö oli muutettu osakeyhtiöksi, lähinnä kasvaneen tuloksen aiheuttaman veroprogression vuoksi. Kyseisessä tapauksessa kyllä saavutettiin tavoitellut verohyödyt, mutta suhdanteiden muututtua ja tilauskannan jälleen pienennyttyä tulos laski, eikä osakeyhtiömuodosta enää ollut samanlaista hyötyä kuin heti muutoksen jälkeen. Toisaalta myös tilinpäätöstietojen julkisuus osakeyhtiö muodossa koettiin siinä mielessä ongelmalliseksi, että kilpailijat ja asiakkaat pystyvät selvittämään helposti esimerkiksi keskimääräisen katteen ja käyttämään sitä omaksi hyödykseen.

6 Pohdintaa

Ajatus tutkimukseen lähti alun perin ammattikorkeakoulun opintojaksoilla käsitellyistä aihepiireistä, joihin halusin tässä työssä tutustua paremmin. Alun perin ajatuksenani oli tutkia toimintamuodon muutoksia verotuksen näkökulmasta, mutta perehtyessäni aihepiiriin ja etsiessäni aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia totesin, että verotukseen keskittyviä tutkimuksia on tehty runsaasti. Tämän todettuani aloin pohtia vaihtoehtoisia lähestymistapoja aiheeseen ja huomasin, että kirjallisuudessakin toimintamuodonmuutoksia käsitellään pääasiassa verotuksen ja lainsäädännön näkökulmasta. Sen sijaan syitä ja vaikuttimia niiden taustalla käsitellään melko pintapuolisesti, toteamalla, että muutosten syitä voivat olla veroetujen lisäksi esimerkiksi lisääntynyt pääoman tarve ja riskienhallinnan parantaminen. Mielestäni aihe oli kuitenkin mielenkiintoinen ja halusin tutustua aiheeseen syvällisemmin.

Haastattelujen pohjalta mielestäni tärkeimpänä syynä toimintamuodon tai yritysmuodon muutoksen taustalla vaikuttaa olevan liiketoiminnan kasvu ja laajentuminen. Suurin osa muista puhtaasti liiketaloudellisista vaikuttavista tekijöistä, järjestely- ja rahoitusmahdollisuuksista, ovat tiettyssä mielessä alisteisia kasvulle. Vaikka verotus tuntuu olevan aiemmin tehtyjen tutkimusten ja nyt tekemiäni haastattelujen pohjalta ensimmäisiä asioita, jonka perusteella muutosta ryhdytään suunnittelemaan, ei verotus ja sen optimointi kuitenkaan ole syy vaan seurausta kasvusta ja liiketoiminnan laajentamisesta tai ainakin aikomuksesta kasvaa ja laajentua. Tapauksesta riippuen toimintamuodon muutoksella voidaan joko tavoitella veroetua jo kasvaneen tuloksen vuoksi tai sen vuoksi, että pystytään säästämään rahaa yhtiöön investointeja ja tulevaa kasvua varten. Ensimmäisessä tapauksessa toimintamuodon muutos on pikemminkin mahdollistava keino optimoida verotusta, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa muutos, käytännössä osakeyhtiöksi tai osuuskunnaksi, on sikäli pakottava keino, että muissa toimintamuo-doissa progressiivinen verotus syö tulorahoitusta, josta pitäisi säästää rahaa investointeja varten.

Myös monet muista seikoista, kuten rahoitusratkaisusta ja -mahdollisuuksista, vastuunjakaminen ja järjestelymahdollisuudet pelkistyvät pitkälti liiketoiminnan kasvuun – ilman merkittävää kasvua ei yrityksellä pitäisi olla juurikaan tarvetta

lisärahoitukselle tai vastuunjaolle. Näiden pohjalta päästään kuitenkin takaisin liiketoiminnan alkuun, eli liikeidean ja strategian merkitykseen. Haastattelujen mukaan toimintamuodon muutos tarve seuraa perustamisvaiheen epätietoisuudesta. Vaikka asia ei haastatteluissa noussutkaan esille aivan tästä näkökulmasta, on oletettavaa, että toimintamuoto valitaan usein hetkellisen helppouden perusteella eikä pitkän tähtäimen suunnittelun perusteella. Liiketoiminnan suunnittelun näkökulmasta toimintamuodon valinnalla on kuitenkin suuri merkitys tulevaisuuden kannalta. Esimerkiksi liikeidea määrittelee pitkälti yrityksen tulevan pääomantarpeen sekä toiminnan päätoimisuus tai sivutoimisuus pitkälti varojen noston tarpeen. Mikäli liikeidea on sellainen, että toimintaa varten tarvitaan alkuun suuria investointeja, täytyy se ottaa huomioon rahoitusvaihtoehtoja harkittaessa, jolloin toimintamuodon valinnalla voi joko mahdollistaa vaihtoehtoja tai rajata niitä pois. Varojenjaon suunnittelun osalta on hyvä ottaa huomioon toiminnan laajuus – onko varoja tarvetta nostaa pois yhtiöstä vai onko tulosta mahdollista säästää tulevaisuutta varten yhtiöön.

Liiketaloudellisten syiden lisäksi mielenkiintoinen näkökulma haastatteluissa oli myös yritysmuotoihin liittyvien mielikuvien merkitys. Haastattelujen perusteella osakeyhtiö vaikuttaa olevan uskottavampi yhtiömuoto kuin henkilöyhtiöt ja yksityiset elinkeinonharjoittajat. Tämä ajatusmalli näkyy sekä yrittäjien omissa mielipiteissä, mutta toisaalta myös ulkopuolisten toiminnasta, kuten tavarantoimittajien ostolimiitti rajoituksista, voidaan päätellä, että osakeyhtiöitä pidetään luotettavampina kuin yksityistä elinkeinonharjoittajaa. Tämä on saattaa kuitenkin olla huono jakoperuste, sillä yhtiömuoto ei kerro mitään todellisesta luottokelpoisuudesta.

Opinnäytetyö prosessina sujui mielestäni suhteellisen hyvin. Työssäni pääsin yhdistämään laajasti opintojen aikana oppimiani asioita yhdeksi kokonaisuudeksi sekä soveltamaan oppimaani. Tulevaisuutta ajatellen opin ennen kaikkea suunnittelutyön merkityksen; vaikka olin omasta mielestäni suunnitellut opinnäytetyön hyvin, tuli vastaan silti odottamattomia asioita, joiden vuoksi jouduin päivittämään suunnitelmaa.

Tavoitteiden osalta opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää syitä pienten yritysten toimintamuodon muutoksille ja haastattelujen pohjalta näitä syitä nousikin

esille useita, joten opinnäytetyö oli myös siinä mielessä onnistunut. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat luotettavilta, sillä haastatteluissa nousi esille paljolti samankaltaisia asioita, haastattelun taustasta riippuen vain hieman erilaisista näkökulmista. Tulokset ovat myös yhteneväisiä kirjallisuudessa esitettyjen syiden kanssa, mutta lisäksi esiin nousi myös toisenlaisia näkökulmia. Tulokset eivät kuitenkaan ole välttämättä kovinkaan laajasti yleistettävissä, sillä tutkimuksen koko oli kuitenkin melko pieni. Osittain tämän vuoksi aloin prosessin aikana pohdiskella mahdollisuutta laajentaa tutkimusta, esimerkiksi tekemällä kvantitatiivisen kyselyn yrittäjille, jotta saatuja tuloksia pystyttäisiin vertailemaan laajemmassa mittakaavassa ja selvittämään, ovatko muut yrittäjät kokeneet samankaltaisten asioiden vaikuttavan toimintamuotonsa vaihdokseen.

Toisaalta esille noussut seikka toimintamuodon muutoksen huonoista puolista ja negatiivisista vaikutuksista sai minut ajattelemaan tutkimusta kyseisestä aiheesta. Saatujen tulosten perusteella pystyttäisiin ehkäpä parantamaan aloittavien yrittäjien käsitystä toimintamuodon valinnan tärkeydestä ja suunnittelemaan yritystoimintaa pitkällä tähtäimellä. Kuten yhdessä haastatteluista tuli esille, toimintamuodon muutoksen mukana saattaa tulla hyötyjen mukana myös huonoja puolia, joihin ei itse voi vaikuttaa. Tutkimalla tarkemmin toiminatamuodon muutoksia, niiden tavoitteita ja erityisesti tavoitteiden toteutumista ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia pystytään kenties lisäämään pienyrittäjien tietoisuutta toimintamudoista ja auttamaan heitä tekemään järkeviä päätöksiä.

Vaikka toimintamuoto onkin lakisääteinen raami, jossa liiketoimintaa harjoitetaan, on muodolla kuitenkin merkittäviä vaikutuksia yrityksen päivittäiseen toimintaan; mitä voi tehdä, mikä on omistajan vastuu ja miten hankkia rahoitusta. Tästä syystä toimintamuodon valintaan tai sen muuttamiseen ei mielestäni pitäisi suhtautua kevyesti vaan harkita tarkkaan pitkällä tähtäimellä yrityksen tavoitteita ja arvioida kunkin toimintamuodon hyvät ja huonot puolet. Muutoin tehdyt ratkaisut voivat tulla kalliiksi, ja niiden korjaaminen vie ennen kaikkea aikaa ja resursseja varsinaiselta toiminnalta. Toki tutkimuksen johtopäätösten perusteella toimintamuodolla on nimenomaan merkitystä kasvun näkökulmasta. Mikäli liiketoiminta aiotaan pitää pienimuotoisena eikä merkittäviä investointeja tarvitse tehdä, ei toimintamuodolla ole juurikaan väliä. Tulevaisuutta voi olla kuitenkin vaikea arvioida ja toisinaan voi käydä niinkin, että pieneksi suunniteltu

toiminta kasvaa huomaamatta, ja tällöin voi toimintamuoto asettaa rajoituksia kasvumahdollisuuksille.

Kuvat

Kuva 1: Rekisteröidyt yhtiöt toimintamuodoittain vuoden viimeisenä päivänä, 2011–2014, s. 9

Taulukot

Taulukko 1. Rekisteröidyt yhtiöt toimintamuodoittain vuoden viimeisenä päivänä, 2011–2014, s 8

Lähteet

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501

Hesso J. 2013. Hyvä liiketoimintasuunnitelma, Helsinki, Helsingin seudun kaup-
pakamari / Helsingin Kamari Oy

Honkamäki T. & Pennanen M. 2010 Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, ve-
rotus ja yhtiöoikeus, Helsinki, WSOYpro Oy

Jylhä, E. & Viitala, R. 2013 Liiketoimintaosaaminen – Menestyvän yritystoimin-
nan perusta, Helsinki, Edita Publishing Oy

Järvenoja M. 2007. Yritysjärjestelyjen verotus, Helsinki, WSOY

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas, Jyväskylä,
Jyväskylän Ammattikorkeakoulu

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336

Korttila, A-M & Nevalainen, J. 2010. Opinnäytetyö: Toiminimi, henkilöyhtiöt ja
osakeyhtiö: yritysmuodon valintaan vaikuttavat tekijät, Metropolia ammattikor-
keakoulu

Koski P. & Sillanpää J. 2014, Yhtiöoikeus, Talentum Fokus, Helsinki, Talentum
Media. Oy

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389

Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 27.9.1919/122

Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360

Leppiniemi J. & Lounasmeri S. 2015, Yritysrahoitus, Talentum Fokus, Helsinki,
Talentum Media Oy

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624

Osuuskuntalaki 28.12.2001/1488

Patentti- ja rekisterihallitus, Yritystilasto
<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html> (29.4.2015)

Pellervo-Seura Ry. 2013. Uusi osuuskuntalaki – keskeiset muutokset ja
vaikutus osuuskuntiin.

http://www.pellervo.fi/pp/2013esitykset/anne_kontkanen_pp_2013.pdf
(21.3.2015)

Suomen Yrittäjät Ry. Avoin yhtiö
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/perustamistoimet/avoinyhtio>
(12.4.2015)

Tikka K., Nykänen O., Juusela J. & Viitala T. 2015. Yritysverotus I-II Talentum
Fokus, Helsinki, Talentum Media Oy

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Varainsiirtoverolaki 29.11.1996/931

Verohallinto 2015a. Elinkeinotoiminnan verotus

<http://www.vero.fi/fi->

FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Tuloverotus/Elink
einotoiminnan_tuotot_ja_kulut (7.3.2015)

Verohallinto 2015b. Varainsiirtovero

<http://www.vero.fi/fi->

FI/Henkiloasiakkaat/Maksaminen/Varainsiirtoveron_maksaminen (12.4.2015)

Villa S., Airaksinen M., Bärlund J., Jauhiainen J., Kaisanlahti T., Knuts M.,
Kuoppamäki P., Kymäläinen S., Mähönen J., Pihlajarinne T., Raitio J., Rissanen
K., Viitanen K. & Wilhelmsson T. 2014. Yritysoikeus, Talentum Fokus, Helsinki,
Talentum Media Oy

Viitala, J. 2006. Yrittäjän taloushallinnon perusteet, Helsinki, Tietosanoma Oy

Yhdistyslaki 26.5.1989/503